

УДК 343.985

СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ В РОЗСЛІДУВАННІ ПОДАТКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Шершньова В. О.

Київський національний університет внутрішніх справ, Київ, Україна

В статті проаналізовано поняття та сутність слідчих ситуацій в розслідуванні податкових злочинів, розглянуто обставини, що впливають на характер слідчої ситуації, висвітлено типові слідчі ситуації, відображено окремі заходи з організації розслідування злочинного ухилення від оподаткування.

Ключові слова: розслідування податкових злочинів, слідчі ситуації, типові слідчі ситуації, перевірка версій, організація розслідування злочинів.

Процес виникнення і зникнення доказів та іншої криміналістично значущої інформації, а також розслідування злочинів диктує необхідність врахування їх ситуаційної природи при вирішенні багатьох питань тактики і методики розслідування та методики експертно-криміналістичної діяльності [5, с. 214]. Поява в криміналістичній літературі публікацій дослідницького характеру з даної проблеми послужило початком формування криміналістичної теорії слідчих ситуацій [3, с. 168]. На даний час загально визнаним є виклад рекомендацій у галузі методики розслідування окремих видів злочинів шляхом аналізу типових слідчих ситуацій із пропозицією оптимальних переліків слідчих дій і оперативно-розшукових заходів, характерних для їх розслідування. Ситуаційний підхід до розслідування злочинів дозволяє вирішувати як традиційні криміналістичні завдання, так і ті, що виникають на принципово новому рівні. Його можна вважати одним з найбільш перспективних напрямів у криміналістиці [2, с. 247]. Для криміналістики дуже важливий ситуаційний аналіз злочинів, тому що, згідно з сучасними науковими уявленнями про предмет криміналістики, до нього входить не лише слідча, але й злочинна діяльність, що теж має ситуаційну природу [6, с. 6]. Ситуаційний підхід до злочинної діяльності дозволяє здійснити наукову розробку диференційованих методичних рекомендацій, що вказують на особливості розслідування подібних видів злочинів залежно від різних кримінальних ситуацій (регіон, пора року, в приміщенні або поза ним протікала ситуація вчинення злочину, чи були очевидці на місці злочину тощо). В зв'язку з цим дослідження в криміналістиці питань про кримінальні ситуації, виокремлення їх специфіки, побудова класифікаційної схеми з актуальними та можуть принести безсумнівну користь для вирішення загальних питань використання їх при розслідуванні, оскільки саме кримінальна ситуація обумовлює інформаційну насиченість вихідної слідчої ситуації. Тож при підготовці даної статті її автор прагнув досягти мети опрацювання положень щодо розслідування податкових злочинів.

Досвід розслідування злочинів, матеріали судової практики, пов'язані з податковими злочинами, свідчать про повторюваність сукупності фактів, обстановки, поведінки, дій злочинців тощо. Найчастіше такі закономірності повторення схожих фактів і обставин зустрічаються в кримінальних справах, що належать до однієї категорії. Необхідно з'ясувати типовість, повторюваність ситуацій, уточнити умови, в яких будуть вирішуватися тактичні завдання розслідування. Вони постійно змінюються під впливом об'єктивних і суб'єктивних

факторів. Белкін Р. С. вважає, що об'єктивні фактори – це причини, що не залежать від учасників розслідування і спричиняють зміну ситуації; суб'єктивні фактори – причини, породжені діями та поведінкою учасників розслідування й інших осіб, які належать до сфери судочинства [8, с. 72]. «Слідча ситуація, – пише Шейфер С. А., – це фактичний стан справи, що склався в певний момент розслідування, від якого залежать подальший напрям розслідування та характер прийнятих слідчих рішень» [12, с. 55]. Белкін Р. С. справедливо зазначає, що слідча ситуація – це динамічна система, дані про яку утворюють в уяві слідчого своєрідну інформаційну модель, згідно з якою він діє.

Залежно від характеру слідчої ситуації, початкового етапу розслідування, наявності фактичних даних висуваються слідчі версії про подію в цілому та її окремі обставини. Побудова слідчих версій у справі необхідна для конкретизації цілей розслідування та слідчих дій. Побудова версій має вирішальне значення для розкриття злочину. Правильна побудова слідчих версій передбачає дотримання багатьох умов. На думку Хмирова О. О., слідчий може розпочати побудову версій лише за наявності об'єктивних і суб'єктивних підстав – сукупності фактичних даних, що дозволяють висунути ймовірне пояснення розслідуваної події або її окремих обставин [11, с. 61–62].

Розслідування – пізнавальний процес, метою якого є встановлення істини, тобто знань про всі обставини злочину, що повністю відповідають дійсності. Цей процес підпорядковується загальним гносеологічним законам, однак йому властиві й деякі особливості, обумовлені тим, що об'єктом пізнання є подія минулого, яку суб'єкти розслідування не могли спостерігати безпосередньо. Ця подія відрізняється складністю фактичних обставин, а порядок, засоби та строки пізнавальної діяльності слідчого суворо регламентовані законом [7, с. 260]. Виходячи з аналізу думок учених, можна дати визначення слідчої ситуації як стану або обстановки, що характеризує процес розслідування на певному його етапі. До змісту цього поняття можна включити всі обставини, які визначають цілі та завдання розслідування на тому або іншому його етапі. Такими обставинами можуть бути, наприклад, вихідна інформація про подію злочину й інші факти, що підлягають доказуванню в кримінальній справі, умови й можливості розслідування злочинів, досвід і знання слідчого тощо. Розробка методичних рекомендацій у ситуаційному аспекті, тобто щодо різних слідчих ситуацій, робить ці рекомендації більш диференційованими й, відповідно, більш точними. Ситуативний підхід не тільки впливає на вибір методики розслідування, але й дає можливість створити їх види.

Розглянемо специфіку формування, зміст і види типових слідчих ситуацій, характерних для розслідування ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів. Розслідування названого злочину протікає досить специфічно. Особливості змісту слідчих ситуацій обумовлені індивідуальними рисами злочинів даної групи, тобто їхньою криміналістичною характеристикою. При цьому одні елементи криміналістичної характеристики і навіть окремі сторони того ж елемента, можуть одночасно сприяти розслідуванню або негативно впливати на його хід. Різноманіття способів ухилення від сплати податків, поєднане із застосуванням різних прийомів і засобів маскуванню вчинених злочинів, обумовлює той факт, що дуже важко виявити ознаки цього злочину в ході проведення звичайних оперативно-розшукових і перевірочних заходів. На відміну від інших економічних злочинів, при вчиненні податкових злочинів не відбувається навіть вилучення майна в потерпілого (державного бюджету або державних позабюджетних фондів). Зовні жодних ознак злочину не має. Виявити

такий злочин можна лише за допомогою спеціальних методів дослідження – ревізії, перевірки чи експертизи. Доказова база у зв'язку з особливостями податкового злочину також обмежена. В процесі розслідування цих злочинів слідству й суду доводиться доказувати, чому певна частина майна платника податків не надійшла до державного бюджету, тобто ставиться завдання – кримінально-правовими засобами доказати заподіяння збитку у вигляді упущеної вигоди. Це пояснює ті недоліки, які зустрічаються на практиці. Досі не склалося чіткої, обґрунтованої та зрозумілої системи процесуального доказування заподіяння майнового збитку подібним чином. Крім того, згідно з чинним податковим законодавством виявити податковий злочин можна лише через деякий час після його вчинення. Протягом цього строку документи можуть бути знищені, свідки багато забудуть тощо. Подібна ситуація характерна для більшості слідчих ситуацій, що складаються по даній категорії справ, що, безумовно, негативно позначається на характері, стані слідства в цілому та його перспективах.

Разом з тим, чисельність та специфічність способів вчинення податкових злочинів, окремі особливості механізму їх вчинення, стійка повторюваність, об'єктивно обумовлена системою бухгалтерського й податкового обліку та звітності, створюють передумови для успішного використання типових схем і алгоритмів виявлення й розслідування даних злочинів. Їх створення багато в чому спростить процедуру розслідування, а отже, й оцінку слідчих ситуацій.

Відсутність такої дії як вилучення майна у власника значно ускладнює встановлення злочинного характеру непередачі майна власника державі чи його органам. Коло джерел доказової інформації у зв'язку з цим стає обмеженим, що негативно позначається на характері слідчої ситуації й стані слідства в цілому. В той же час встановлені законом порядок і процедура передачі податків і страхових внесків, обов'язкові для виконання строки даної передачі дозволяють чітко визначити, які й коли були допущені порушення платником податків. Це, безумовно, спрощує окремі моменти розслідування злочинів даної категорії.

На характер слідчих ситуацій впливають й інші особливості згаданих злочинів. У цьому проявляється одна зі сторін специфіки формування слідчих ситуацій у справах про податкові злочини; у цьому ж вбачається нерозривний зв'язок інформаційних баз слідчих ситуацій і криміналістичної характеристики злочинів, тобто справжня діалектична єдність, реалізована в процесі розслідування. Тому важливо підкреслити, що дослідження тих обставин злочину, які невідомі в даний момент, але відповідають структурним елементам криміналістичної характеристики податкових злочинів, що містять узагальнені дані, дозволяє заповнити інформаційну недостатність, що виникає в ході розслідування, і висунути на базі додатково отриманих відомостей перспективні версії, коло слідчих і оперативно-розшукових заходів.

Специфіку розслідування злочинів і, відповідно, характер складних слідчих ситуацій обумовлюють й інші фактори, що визначають особливості слідства в справах даної категорії. Так, на формування слідчих ситуацій, організаційну й тактичну сторони розслідування податкових злочинів значно впливає сам факт проведення або ж, навпаки, не проведення документальної перевірки платника податків, а також наявності відомостей оперативно-розшукового характеру про несплату податків.

Формування ситуації, її характер, а також напрям розслідування, шляхи та засоби збирання доказів суттєво відрізняються залежно від того, хто є платником податків, тобто суб'єктом розслідуваного злочину: громадянин (фізична особа), приватний підприємець чи

організація (юридична особа). Важлива й сфера діяльності цієї організації, оскільки вона визначає документальну базу й слідову картину вчиненого злочину. Методика й тактичні сторони розслідування справ про податкові злочини відрізняються залежно від видів несплачених податків і страхових внесків до бюджету. Система податкових платежів, їх ставки, порядок, пільги тощо по кожному з податків чинним податковим законодавством України визначені по-різному. За видами податків відрізняються й способи їх злочинної несплати, механізм злочинних дій, а отже, і дії щодо викриття осіб, які вчинили податкові злочини. В літературі зустрічаються рекомендації окремих методик розслідування ухилень від сплати податків фізичними особами й організаціями [1, с. 54–67; 10, с. 951–1081].

Є відмінності у формуванні ситуації і, відповідно, самого процесу розслідування залежно від якості проведеної документальної податкової перевірки, наявності необхідних для розслідування бухгалтерських і податкових документів, обсягу й характеру інформації про злочин і осіб, до нього причетних. Цілий ряд проблем виникає під час аналізу акта податкової перевірки. Більшістю слідчих цей акт розглядається як основний доказ провини платника податків, який притягується до відповідальності. На практиці платники податків часто оскаржують такий акт у суді цивільної юрисдикції і досить часто одержують судові рішення на свою користь. Часто до моменту прийняття такого судового рішення кримінальна справа вже порушена, особа притягнута до кримінальної відповідальності, іноді справа навіть передана до суду. Розслідування податкових злочинів відрізняється залежно від того, визнає або заперечує платник податків факт злочинної несплати податків або страхових внесків, виявлені чи ні сліди податкового злочину в документах, вилучених у нього, від особливостей поведінки платника податків у ході розслідування, умов проведення слідства і його можливостей. Таким чином, слідчі ситуації, що складаються при порушенні кримінальних справ про ухилення від сплати податків на різних етапах їх розслідування дуже різні, що дає підставу для їх класифікації.

З урахуванням сказаного розглянемо типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування податкових злочинів. Такі ситуації несуть основну інформацію й організаційно-методичне навантаження в побудові методики розслідування ухилення від сплати податків, оскільки слідчі ситуації, що складаються на наступних етапах розслідування, зазвичай вносять лише деякі корективи у визначений на початковому етапі напрям. Для типових слідчих ситуацій, що складаються в справах про податкові злочини на первинному етапі, загальною характерною й відмінною рисою є визначеність вихідної інформації, на основі якої вони формуються і яка становить фактичну основу їх змісту. Дійсно, незалежно від джерела інформації (повідомлення в пресі, оперативні матеріали, результати документальної перевірки тощо) у первинній інформації завжди в певному обсязі та якості містяться дані про подію злочину, спосіб його вчинення, місце, час, обстановку, підозрюваних, предмети злочинного посягання, що впливає з особливостей даних злочинів. Тому для розслідування податкових злочинів не є типовою, як для деяких інших видів і груп злочинів (наприклад, убивства, крадіжки), інформаційна невизначеність початкового етапу розслідування. Це дозволяє на початковому етапі розслідування податкових злочинів конкретно спланувати слідчу роботу, виділити її основні напрями, завдання, версії, шляхи й засоби їх перевірки й збирання доказів у справі.

Інформація, що міститься в первинних джерелах, може відрізнятися за обсягом і змістом. У більшості випадків вихідна інформація містить відомості про ознаки складу злочину. Так, у матеріалах податкових перевірок, що проводяться податковими інспекціями або ДСБЕЗ, зазвичай є відомості про платника податків, подію злочину, час його вчинення, спосіб і механізм злочинних дій щодо несплати податків, розмір заподіяння збитку. Певні труднощі виникають на початковому етапі розслідування з точним установленням повного розміру заподіяного збитку й окремих елементів способу злочинних дій. Залежно від обсягу, характеру й ступеня визначеності вихідної інформації для початкового етапу розслідування податкових злочинів можна виділити дві основні групи типових слідчих ситуацій – прості й складні. Прості слідчі ситуації складаються тоді, коли в слідчого є відомості про подію злочину, осіб, які його вчинили, спосіб і механізм вчинених ними злочинних дій, розмір несплаченого податку. Вони характерні для справ, порушених за фактами ухилення від сплати податків, виявлених у ході документальних перевірок, проведених інспекторами ДПА або ДСБЕЗ. В матеріалах перевірок зазвичай містяться всі основні відомості, що належать до предмета доказування. Основним завданням слідчого в цих ситуаціях є перевірка й доказування виявлених обставин, викладених в акті документальної перевірки платника податків, а також установлення прямого умислу щодо ухилення від сплати податку в діях платника податків.

Оскільки відомі майже всі елементи злочинного діяння, в цій ситуації можна побудувати досить чітку послідовність провадження слідчих дій і оперативно-розшукових заходів. Найбільш оптимальною є послідовна система дій, що включає: допит осіб, які проводили документальну податкову перевірку і склали акт про її проведення; вилучення, огляд і приєднання до матеріалів справи документів платника податків; огляд місця вчинення злочину (за юридичною і фактичною адресою); обшук за місцем проживання й роботи платника податків з вилученням документів, що стосуються його злочинної діяльності; накладення арешту на майно платника податків; допити як свідків співробітників, родичів, сусідів про доходи й видатки платника податків, про відомі їм обставини його фінансово-господарської діяльності; призначення криміналістичних (почеркознавчих, техніко-криміналістичних тощо), судово-бухгалтерських, планово-економічних, технологічних й інших експертиз, обумовлених матеріалами справи; допит платника податків у якості підозрюваного; вилучення, огляд і експертну оцінку документів, які платник податків вимагає додатково приєднати до матеріалів розслідуваної справи.

З урахуванням індивідуальних особливостей вихідної інформації й інформації, отриманої в ході слідчих дій, окремі дії наведеної сукупності можуть бути альтернативними чи змінюватися. Так, може бути виключене з переліку, за відсутності необхідності, проведення обшуку за місцем проживання або роботи платника податків; криміналістичні експертизи – замінені допитом свідків. Однак у зв'язку з проблемністю ситуації запропонований комплекс дій хоча і є оптимальним, але не може дати абсолютної гарантії успіху. В межах даної системи слідчих дій може здійснюватися комплекс слідчих і оперативно-розшукових заходів, тобто тактичні операції. В справах про податкові злочини найчастіше можуть застосовуватися тактичні операції «пошук і дослідження документів» і «відшкодування матеріального збитку». Перша тактична операція охоплює сукупність оперативних і слідчих заходів і складається з комплексу дій щодо виявлення необхідного кола документів, що підтверджують факт вчинення податкового злочину, забезпечення збереження цих

документів і слідів злочину, які несуть у собі дані документи, вилучення й дослідження цих документів фахівцями. Друга тактична операція спрямована на забезпечення цивільного позову й включає оперативну перевірку наявності майна в платника податків, установлення його місцезнаходження, оцінку вартості, вилучення й забезпечення реалізації для відшкодування заподіяного державі збитку, а також допит осіб, які можуть підтвердити приналежність майна платникові податків тощо.

Можна відзначити два основні моменти, що стосуються проведення цих тактичних операцій: по-перше, винятковість їх проведення; по-друге, ефективність проведення (повне вирішення завдань, що стоять перед слідством). Серед виявлених недоліків практичної реалізації цих тактичних операцій можна відзначити лише прогалини в процесуальному закріпленні отриманих результатів, у зв'язку з чим зустрічаються випадки втрати доказів, навіть при добре організованій і тактично грамотно проведеній операції.

Інша типова слідча ситуація початкового етапу розслідування податкових злочинів: вихідні дані про податковий злочин отримані оперативно-розшуковим шляхом у результаті проведення гласних і негласних заходів. Джерелом такої інформації можуть бути повідомлення негласних співробітників органів МВС, митниці, СБУ, оперативне спостереження, негласний огляд бухгалтерської документації, бесіди з обізнаними про злочин особами, попереднє дослідження податкових і бухгалтерських документів, відомості з оперативних і спеціалізованих інформаційно-пошукових систем і баз даних. У подібних випадках ситуація має ознаки складної й проблемної і вимагає застосування для її вирішення більш широкого комплексу криміналістичних прийомів і засобів [4]. Залежно від характеру вихідної інформації вони можуть відрізнятися, але в більшості випадків мають інформацію про подію злочину, платника податків, заподіяний збиток. Однак у повному обсязі не визначені способи і механізми злочинного ухилення від сплати податків, їх розмір і коло причетних до злочину осіб. Основне завдання розслідування в такій ситуації – з'ясування цих обставин шляхом висування слідчих версій і їх перевірки. Проведені заходи повинні бути несподіваними для підозрюваних й інших зацікавлених осіб. Тому головне в даному випадку – раптовість і одночасність проведення першочергових слідчих і оперативно-розшукових заходів, спрямованих на виявлення і вилучення документів, які містять сліди податкового злочину, чорнових записів, що стосуються злочинної діяльності. Необхідно запобігти знищенню слідів ухилення від сплати податків у документах платника податків, фальсифікації документів і змові осіб, які беруть участь у вчиненні злочину. Успіх реалізації проведених заходів залежить від погодженості й налагодженості взаємодії виконавців цих заходів. До складу учасників, крім слідчого й оперативних працівників, на початковому етапі розслідування зазвичай входять працівники, що проводять документальну податкову перевірку, співробітники оперативно-технічного відділу, які обізнані з комп'ютерною технікою, програмним забезпеченням та інформаційними технологіями, експерти.

Ухилення від сплати податків, як і будь-які інші злочини, складаються із системи взаємозалежних вчинків людей. У силу загальності відображення ці вчинки не зникають безслідно. Вони викликають певні наслідки у вигляді так званих «слідових картин» злочину. «Слідові картини» ухилення від сплати податків залежно від ступеня їх виразу поділяються на два види: очевидні («контрастні») і неочевидні, коли «контраст» між слідом і загальним фоном правомірної діяльності мінімальний. Очевидні і неочевидні сліди мають багатознач-

ний характер, що обумовлено закономірностями відображених процесів. Так, виникає поняття ознаки злочину, що показує відношення між предметами і явищами. Воно вказує на те значення властивості слідоутворюючого об'єкта, яке надається йому суб'єктом розслідування. Ознака – категорія суб'єктивна, оцінна, є тією первинною інформацією, за допомогою якої об'єктивні властивості, сторони предметів і явищ, що відображають ухилення від сплати податків, використовуються для розслідування й доказування. Серед очевидних слідів (ознак податкових злочинів) виділяються наступні: повна невідповідність реальної господарської операції її документальному відображенню; невідповідність записів у первинних і облікових документах; невідповідність записів у звітних документах; наявність матеріальних підробок у документах, що мають відношення до розрахунку розміру прибутку і суми податку.

До неочевидних ознак податкових злочинів належать: недотримання правил ведення обліку й звітності; порушення правил ведення касових операцій, списання товарно-матеріальних цінностей, документообігу; порушення технологічної дисципліни. Джерелами первинної інформації, що містить ознаки злочину, можуть бути не лише документи, але й особи: очевидці приховання розміру доходу, які усвідомлюють цей факт, але не брали участі в податковому злочині (наприклад, продавці); очевидці, що спостерігали за кримінальними, господарськими й фінансовими операціями, але не розцінювали їх як такі (секретарі, водії, працівники охорони, ін.); контрагенти – пособники у вчиненні податкових злочинів (постачальники й споживачі, що склали підроблені документи: договори, товарно-транспортні накладні, прибуткові касові ордери, довідки тощо); ревізори, аудиторів, члени інвентаризаційних комісій. Разом із зазначеними особами джерелами інформації є й податкові інспектори, співробітники ДСБЕЗ. Для них багатозначність ознаки служить логічною підставою побудови декількох припущень, що пояснюють справжнє значення, наприклад, спосіб дій при приховуванні прибутків. При цьому багатозначність здатна зменшуватися при збільшенні кількості інформації. Отже, зменшується й кількість варіантів можливих пояснень ознак. У виробленні тактики перевірочних дій при розслідуванні зазначених злочинів суттєво допомагають консультації з фахівцями або ж їх особиста участь в оперативно-розшукових заходах. Так, предметом консультації з фахівцем-бухгалтером (ревізором, аудитором) може бути: з'ясування виду й ступеня приналежності того або іншого документа до розслідування податкового злочину; з'ясування причетності тих або інших осіб до складання конкретних документів; тлумачення значення отриманих даних. В ході перевірочних дій не слід зневажати можливостями попередніх досліджень документів (реквізитів, почерку, підписів) або їх копій. Складена експертом (фахівцем) довідка про результати дослідження може бути надалі приєднана до матеріалів кримінальної справи, якщо джерело походження цих документів зафіксоване в допустимих і доцільних формах. Накопичення вихідної інформації іноді проводиться без будь-якого загального й чіткого плану. Це пояснюється тим, що для оперативних працівників багато фактів представляють відносно однакову цінність. Однак планування перевірочних дій впорядковує виявлення й збирання доказової інформації [9, с. 201–207].

Версії будуються відразу після виявлення ознак вчинення податкового злочину. Однак такі версії виникають в основному на базі типової криміналістичної характеристики і є ймовірними судженнями. На початковому етапі розслідування ці версії мають множинний характер, у зв'язку з явним дефіцитом вихідної інформації. В ході накопичення фактичних даних про хід перевірочних дій число версій закономірно скорочується за рахунок їх

систематизації та конкретизації. Таким чином, побудова версій після того, як вихідна інформація сформована, означає висування на новій інформаційній основі більш обґрунтованих і конкретних припущень про сутність ухилення від сплати податків і про його учасників. Версії в основному будуються шляхом зіставлення вихідної інформації з типовою криміналістичною характеристикою. Після завершення розробки кожної з побудованих версій, починається планування їх перевірки.

Спочатку необхідно визначити послідовність вирішення сформульованих питань. Продовження планування пов'язане з вибором дій, у результаті яких можуть бути вирішені поставлені питання, а отже, проведена перевірка версій. Форма проведення цих дій може бути оперативною, процесуальною або з одночасним використанням різних форм. Планування перевірки версій закінчується обранням виконавців зазначених дій і призначенням строків їх виконання. Наступне планування переноситься на рівень тактики проведення конкретних дій з урахуванням протидії керівників підприємств процесу розслідування. В ході планування слідчих дій необхідно передбачити можливості використання науково-технічних засобів фіксації доказової інформації. Нами розглянуті типові проблемні слідчі ситуації, що складаються при розслідуванні справ про ухилення від сплати податків, і показані основні напрямки, шляхи й засоби вирішення цих завдань. Практичне використання методики розслідування даних злочинів із дотриманням запропонованих рекомендацій дозволить забезпечити своєчасне, якісне й ефективне проведення розслідування.

Перелік літератури

1. Боровик Н. В. Преступное уклонение от уплаты налогов или страховых взносов: На примере посреднической деятельности; правовые и криминалистические аспекты : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Н. В. Боровик. – Воронеж, 2001. – 228 с.
2. Волчецкая Т. С. Криминалистическая ситуалогия : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.09 / Т. С. Волчецкая. – М., 1997. – 395 с.
3. Герасимов И. Ф. Некоторые проблемы раскрытия преступлений / И. Ф. Герасимов / [науч. ред. Л. Я. Драпкина]. – Свердловск: Средне-Уральское книжное изд-во, 1975. – 184 с.
4. Драпкина Л. Я. Основы криминалистической теории следственных ситуаций : автореф. дис. на соискание учен. степени докт. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза» / Л. Я. Драпкина. – М., 1987. – 45 с.
5. Колесниченко А. Н. Научные и правовые основы методики расследования отдельных видов преступлений : дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.09 / А. Н. Колесниченко. – Х., 1967. – 392 с.
6. Криминалистика / Беляков А. А., Герасимов И. Ф., Гусаков А. Н. и др. / [под ред. И. Ф. Герасимова, Л. Я. Драпкина]. – М. : Высш. шк., 1994. – 527 с.
7. Криминалистика : учеб. для вузов / Белкин Р. С., Балугина Т. С., Воробьев Г. А. и др. / [под ред. А. А. Хмырова, В. Д. Зеленского]. – Краснодар : Изд-во Кубанского гос. ун-та, 1998. – 568 с.
8. Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования / [под ред. Т. В. Аверьяновой, Р. С. Белкина]. – М. : Новый юрист, 1997. – 399 с.
9. Налоговая полиция : учеб.-практ. пособие / [отв. ред. В. К. Бабаев]. – М. : Виктория, 1994. – 366 с.
10. Налоговое расследование: экспериментальный учеб. / Балакина А. П., Ковалев В. Н., Кваша Ю. Ф. и др. / [под общ. ред. Ю. Ф. Кваша]. – М. : Юрист, 2000. – 1093 с.
11. Хмыров А. А. Расследование хищений социалистического имущества, совершаемых должностными лицами : учеб. пособие / А. А. Хмыров. – Краснодар : КГУ, 1985. – 109 с.
12. Шейфер С. А. Следственные действия: Система и процессуальная форма / С. А. Шейфер. – М. : Юрид. лит., 1981. – 127 с.

Шершнева В. А. Следственные ситуации в расследовании налоговых преступлений / В. А. Шершнева // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – Серия: Юридические науки. – 2009. – Т. 22 (61), № 2. – С. 413-421.

В статье проанализировано понятие и сущность следственных ситуаций в расследовании налоговых преступлений, рассмотрено обстоятельства, влияющие на характер следственной ситуации, выявлено типичные следственные ситуации, отображено отдельные мероприятия по организации расследования преступного уклонения от налогообложения.

Ключевые слова: расследование налоговых преступлений, следственные ситуации, проверка версий, организация расследования преступлений.

Shershnyova V. Inquiring situations in tax crimes investigations / V. Shershnyova // Scientific Notes of Tavri-da National V. I. Vernadsky University. – Series: Juridical sciences. – 2009. – Vol. 22 (61), № 2. – P. 413-421.

In the article it is analyzed the concept and essence of inquiring situations in investigation of tax crimes, considered the consequences which influence the character of inquiring situations, elicited typical inquiring situations, displayed some measures as to the organization of criminal evasion investigation from taxation.

Keywords: investigation of tax crimes, inquiring situations, versions control, organization of crimes investigation.

Надійшла до редакції 15.11.2009 р.